

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті теоретично обґрунтовується значимість використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні. Розкрито змістове забезпечення дистанційного навчання у підготовці майбутніх економістів до професійної діяльності. На основі джерел з наукової літератури автор у статті доводить значення дистанційного навчання у професійній підготовці майбутніх економістів. Висвітлено особливості застосування системи дистанційної освіти у професійній підготовці студентів економічних спеціальностей. Доведено, що дистанційна форма навчання створює єдиний інформаційно-освітній простір, куди слід включити всілякі електронні джерела інформації (у тому числі й мережеві): віртуальні бібліотеки, бази даних, консультаційні служби, електронні навчальні посібники, кіберкласи.

Ключові слова: професійна підготовка, дистанційне навчання, дистанційна освіта, професійна освіта, майбутній економіст, професійна компетентність, професійна діяльність.

Постановка проблеми дослідження. У сучасних умовах важливе місце відводиться інтеграції науки, освіти та інноваційної діяльності. Професійна підготовка студентів непедагогічних спеціальностей покликана давати системні знання про професійну сферу діяльності, її специфіку та має формувати особистісні якості фахівця. Передбачається, що це є одним з вирішальних чинників розвитку економіки та суспільства. Потреба у висококваліфікованих та ініціативних працівниках загострюється в нових умовах, де особливого значення набувають питання професійної і практичної підготовки та виховання конкурентоспроможного фахівця під час навчання у вищих навчальних закладах. Тому, основна проблема вищої школи України в теперішній час – це підготовка фахівців європейського рівня, які були б здатні розв'язувати складні соціально-економічні проблеми розвитку держави.

Сучасна професійна підготовка майбутніх економістів виступає засобом соціалізації, як гармонізації відносин людини з природосоціальним світом, опанування сучасної картини світу, розвитку національної самосвідомості людини; створення умов для набуття людиною широкої базової освіти, яка дозволяє швидко адаптуватися у соціумі; професіоналізації, як набуття професійної компетентності фахівця, оволодіння фундаментальними, прикладними знаннями, високою культурою організації та реалізації професійної діяльності; самореалізації, як набуття людиною вмінь продуктивної життєдіяльності, самовдосконалення.

Професійна діяльність сучасного фахівця потребує досить специфічного виду аналітико-синтетичної діяльності людини, – він повинен володіти досить значною та складною системою спеціального знання, навичками активізації окремих її компонентів та використання з максимальною ефективністю під час виконання своїх професійних функцій.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблему професійної підготовки майбутніх фахівців розглядали вчені педагоги І.С. Булах, І.М. Ковчина, І.В. Соколова, Л.М. Степаненко, Н.Г. Ничкало, О.О. Романовський, С.У. Гончаренко, Т.Б. Поясок, Т.В. Андрущенко.

Під терміном «професія» І.В. Соколова розуміє різновид трудової діяльності, який вимагає певної підготовки і є джерелом матеріального забезпечення людини; характеризується як система знань, умінь і навичок, властивих певній людині. Поняття «професійна освіта» ототожнюється з фаховою освітою та пов'язане з оволодінням сукупністю певних знань і навичок із конкретної професії та спеціальності [8, с. 107].

С.У. Гончаренко зазначає, що професійна освіта означає підготовку в навчальних закладах фахівців різних рівнів кваліфікації для трудової діяльності в одній з галузей народного господарства, науки, культури. Її зміст вміщує поглиблене ознайомлення з науковими основами й технологією обраного виду праці, прищеплення спеціальних практичних навичок і вмінь, формування психологічних і моральних якостей особистості, важливих для роботи у певній сфері людської діяльності [1, с. 89].

Професійна освіта як соціокультурний інститут – система організацій та установ, що забезпечує відтворення й удосконалення кадрового потенціалу всіх сфер суспільного, матеріального і духовного

виробництва, сприяє економічному, політичному, культурному функціонуванню і розвитку держави, особистісному становленню індивіда [3, с. 32].

Т.Б. Поясок у контексті дослідження професійної освіти визначає професійне становлення особистості як процес, що триває все життя і який зумовлений швидкими темпами оновлення технологій, що значно випереджають знання працюючих людей. Саме тому сучасному фахівцю необхідно постійно поглиблювати свої знання, підтримуючи на відповідному рівні професійну майстерність [6, с. 58].

Невід'ємною складовою професійної освіти, як підкреслює Л.П. Сущенко, є професійна підготовка, яка передбачає формування в особистості професіоналізму, завдяки якому вона стане конкурентоспроможною на ринку праці [10, с. 28]. Опанування загальнонауковими та професійно значущими знаннями, вміннями та навичками студентом у процесі професійної підготовки сприяє розвитку у нього пізнавальної та творчої активності.

Енциклопедія професійної освіти трактує професійну підготовку як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які дають змогу успішно працювати за обраною професією; це процес надання учням відповідних знань і умінь [2, с. 390].

Поняття «професійна підготовка» розглядається також у контексті системного підходу як система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечують формування в особистості знань, умінь, навичок, професійної готовності та спрямованості [7].

Професійна підготовка майбутніх економістів реалізується через педагогічну підготовку, що визначається змістом навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу, які передбачені навчальним планом. Педагогічна освіта значною мірою обумовлена не тільки реалізацією освітніх завдань навчальних дисциплін, але й особистісними характеристиками викладача вищого навчального закладу, що значною мірою впливають на формування професійних якостей фахівця.

Підготовка майбутніх економістів передбачає набуття такої якості, що відповідає потребам особистості студента, вимогам суспільства та забезпечує інтеграцію у світовий освітній простір [1]. У сучасних умовах ринку до них висувуються наступні вимоги: високий рівень теоретичної підготовки, сформований рівень соціальної зрілості, висока ефективність в ситуаціях невизначеності, швидка адаптація до умов робочого середовища. Тому, підготовка фахівців в Україні повинна бути якісною, майбутній фахівець зобов'язаний вміти постійно розвиватись та самовдосконалюватись, щоб роботодавець був впевнений у його компетентності та професіоналізмі, а вищі навчальні заклади повинні звертати увагу на аспекти професійної підготовки студентів з урахуванням умов зовнішнього середовища, зокрема вимог ринку праці. Професійна підготовка майбутнього економіста – це педагогічний процес університетської освіти, результатом якого є формування та розвиток професійної його готовності. Він проявляється у формах активності та визначає здібності ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у професійному напрямку. Усе це формується за допомогою стандартів вищої освіти, щодо опанування даного фаху та особистих якостей студента.

В Україні вимоги до компетентності випускника ВНЗ певного профілю визначені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці (ОКХ) та освітньо-професійній програмі (ОПП), що є стандартами вищої освіти. В освітньо-професійній програмі встановлюються вимоги до змісту, обсягу, рівня освітньої та професійної підготовки, вона є основою при розробці навчальних планів і програм усіх навчальних дисциплін, визначенні засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки фахівця.

Але, як показує український досвід, навчання у вищій школі характеризується рядом істотних недоліків: спостерігається не досить повна його відповідність специфіці професійної діяльності і вимогам, які стоять перед особистістю сучасного фахівця; притаманна одноманітність форм, методів і прийомів викладання, що викликає зменшення зацікавленості до пізнавальної діяльності й майбутньої професії. У зв'язку з цим, навчальний процес потребує вдосконалення, що можливе тільки шляхом впровадження методів активізації навчання.

Мета статті: розкрити змістове забезпечення дистанційного навчання у підготовці майбутніх економістів до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтенсивне використання інформаційно-комунікативних технологій в житті сучасного суспільства призвело до переосмислення змісту освіти та професійної підготовки майбутніх економістів: головну роль відіграє не стільки сама інформація, скільки вміння працювати з нею, критично осмислювати та продукувати нові знання; головним стає не кількість інформації, а її якість; інформація потрібна для подальшого практичного застосування та перетворення у знання, а вміння працювати з інформацією стає однією з важливих компетенцій сучасного фахівця в новій трансформації суспільства: від інформаційного до суспільства знань. В даному контексті однією з головних форм професійної підготовки студентів економічних спеціальностей стає дистанційне навчання, яке здатне відповісти на виклики суспільства.

Дистанційне навчання – це вид освітніх послуг, що набирає популярності у всьому світі. Таке навчання відноситься до вищої освіти, є однією з його форм і способів організації навчання. З часом

технології навчання вдосконалюються завдяки передачі інформації і формуванню нових мереж інформації. Так, нині форма дистанційної освіти існує практично у всіх університетах світу.

Дослідження ринку дистанційного навчання говорять про те, що темпи його росту досить високі, а на Заході він оцінюється мільярдами доларів. От чому кожен навчальний заклад України зацікавлений у тому, щоб якнайшвидше зайняти місце на цьому ринку.

В недалекому минулому отримувати знання «з доставкою додому» здавалося привілеєм зарубіжних студентів, сьогодні майже в кожному українському ВНЗ є можливість відкрити дистанційну форму навчання. Однією з проблем упровадження дистанційного навчання у вишах є недостатня законодавча база. Науковці прогнозують, що недалекий той час, коли дистанційна форма навчання нічим не поступатиметься очній формі навчання.

Під дистанційним навчанням в Україні прийнято вважати комплекс послуг, що надаються шляхом створення особливого освітнього середовища, в котрому місце знаходження комп'ютера не відіграє ніякої ролі. Можливим є навчання вдома, на робочому місці, в аудиторії центру дистанційного навчання, скрізь, де є ПК з підключенням до мережі Інтернет.

Історія розвитку дистанційної освіти розглядається з декількох аспектів:

1. Філософського (прагматизм, біхевіоризм та соціал-конструктивізм мали значний вплив на появу дистанційної освіти).

2. Соціально-економічного (пошук нової форми організації професійної освіти було викликано швидкою зміною технологій; появою нових галузей виробництва, нових спеціальностей і професій; необхідністю високого рівня конкурентоспроможності в ринкових умовах; забезпеченням гнучкої системи доступу до навчання; демографічними змінами (в США): потрібно було швидко перенавчити емігрантів із інших країн; активним залучення жінок у суспільне виробництво, що пов'язане з отриманням ними спеціальностей, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації; географічними особливостями певних країн (наприклад, Росії), де дистанційна освіта була стратегічним напрямом вирішення освітніх завдань при нерівномірній щільності населення на величезній території).

3. Технологічного (етапи розвитку дистанційної освіти підготовки студентів економічних спеціальностей пов'язані з рівнем розвитку технологій, саме за цим принципом науковці виділили етапи розвитку заочної освіти: розвиток поштового зв'язку надав можливість організувати навчання за листуванням; поява телебачення зробила можливим теленавчання, запуск освітніх програм на телеканалах; поява Інтернету спричинила революційні зміни в заочній освіті та призвела до появи якісно нового типу дистанційного навчання).

При визначенні стратегії розвитку дистанційної освіти в Україні потрібно брати до уваги історичні, соціально-економічні, технологічні особливості вищої освіти саме в нашій країні. Слід зауважити, що сліпа реплікація зарубіжного досвіду в сфері дистанційної освіти не призведе до таких самих позитивних результатів. Варто враховувати специфіку нашого менталітету, традиції вітчизняної вищої освіти. Наприклад, беручи до уваги обережне ставлення абітурієнтів та їх батьків до появи нових вищих навчальних закладів, є ризик відсутності бажаючих в нашій країні навчатись у відкритому університеті, які є досить поширеними закордоном. Імідж, статус та репутація університету відіграють значну роль і для роботодавців при прийомі нових працівників (нещодавніх випускників) на роботу. Тому ми вважаємо за доцільне максимально інтегрувати дистанційну форму навчання в уже існуючі університети, а особливо у вищі навчальні заклади які здійснюють підготовку студентів економічних спеціальностей.

Запровадження дистанційної форми навчання у професійну підготовку у вищих навчальних закладах відповідає українським освітнім тенденціям: формування загальноєвропейського освітнього простору в рамках Болонського процесу, всебічна підготовка людини до життя у глобалізованому інформаційному просторі через створення рівних умов доступу до якісної освіти, забезпечення освіти впродовж життя, формування толерантного світогляду і дискурсного характеру взаємодії народів і культур.

Дистанційна освіта є одним із засобів підвищення конкурентоспроможності українських вищих навчальних закладів в європейському освітньому просторі та входження на світовий освітній ринок, залучаючись до міжнародних проектів та програм в сфері дистанційної освіти.

Матеріально-технічне забезпечення платформи для активного запровадження дистанційної форми навчання в українських вищих навчальних закладах стає більш доступним за участі в експериментальних проектах міжнародних корпорацій в сфері інформаційних технологій, які конкурують між собою, намагаючись завоювати новий для них ринок – ринок освітніх послуг. Наприклад, 2010 року компанія «Майкрософт Україна» за підтримки Міністерства освіти і науки України в рамках проекту «Партнерство у навчанні» провела перше щорічне онлайн-дослідження «Інновації в навчанні» (Innovative Teaching and Learning, ITL), метою якого був вимір ступеня проникнення інновацій в українську систему освіти та рівня використання сучасних технологій учителями та учнями. 25 травня 2011 року компанія «Майкрософт Україна» організувала перший Український саміт вищої освіти для керівництва провідних вищих навчальних закладів, метою якого було сприяти інноваційному розвитку вищої освіти в країні,

ознайомити учасників із провідними ІКТ-ресурсами для підвищення конкурентоспроможності ВНЗ, підтримати діалог державних і комерційних освітніх установ і бізнесу, стимулювати розвиток державно-приватного партнерства.

Так як дистанційне навчання не є статичним явищем, а розвивається швидко та динамічно, то вважаємо за необхідне визначити ключові характеристики дистанційної професійної освіти в даний період розвитку суспільства:

1. Використання терміну «дистанційна освіта» є більш доречним при позначенні дистанційної освіти як цілісного освітнього явища; «дистанційне навчання» зазвичай використовується для акценту саме на навчальний процес, а не кінцевий результат; дистанційне навчання є складовою дистанційної освіти, так як співвідноситься з формою отримання чи надання освітніх послуг, що є однією із класифікаційних ознак освіти.

2. Активне впровадження дистанційної форми навчання в освітній процес зумовило перегляд загально дидактичних принципів навчання та їх оновлення відповідно до вимог професійної підготовки сучасного фахівця; серед них: принцип випереджаючої освіти; гуманістичний принцип освіти; принцип оптимізації; принцип міждисциплінарних зв'язків; принцип проблемно-діяльнісного навчання; принцип свідомої, навчально-пізнавальної активності; принцип індивідуалізації навчання; принцип фахової зацікавленості, принцип креативної орієнтації на творчі можливості фахівців; принцип зв'язку навчання з практичною діяльністю; принцип доцільності використання нових інформаційних технологій; принцип забезпечення безпеки інформації; принцип відповідності технологій навчання адекватним моделям дистанційного навчання; принцип мобільності навчання.

3. Дистанційна освіта вимагає створення певного віртуального навчального середовища; поки адміністрація вищих навчальних закладів вирішує цю проблему системно, викладачі можуть використовувати ресурси, що пропонуються пересічному користувачу Інтернету: Скайп, соціальні мережі, блоги, вікі-сторінки.

Методична основа для роботи за дистанційною формою навчання вимагає максимального залучення студентів до активного навчання, що підвищує їхню мотивацію до здійснення професійної підготовки засобами дистанційного навчання; швидкості зворотного зв'язку, постійної присутності викладача, систематичних консультацій, створення спеціального форуму для спілкування між викладачем та студентами; великої взаємодії між студентами та студентками і викладачем, що сприяє задоволенню студентів від навчання.

Висновок. Отже, дистанційна форма навчання створює єдиний інформаційно-освітній простір, куди слід включити всілякі електронні джерела інформації (у тому числі й мережеві): віртуальні бібліотеки, бази даних, консультаційні служби, електронні навчальні посібники, кіберкласи. Головним при організації дистанційної форми навчання є створення електронних курсів, розробка дидактичних основ дистанційного навчання, підготовка педагогів-координаторів.

Велика кількість сучасних дистанційних курсів не відповідає педагогічним вимогам, або відповідає лише частково. Звідси значущість проблеми, пов'язаної з розробкою самих курсів дистанційного навчання та методикою їх використання для професійної підготовки студентів економічних спеціальностей.

Використані джерела

1. Гончаренко С.У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація: монографія / С.У. Гончаренко // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи; за ред. І.А. Зязюна. – К., 2000. – С. 81-107.
2. Энциклопедия профессионального образования: в 3-х т. / под ред. С.Я. Батышева; РАО Ассоциация «Професс. образование». – М., 1999. – Т. 2. – С. 454-455.
3. Жигір В.І. Професійна педагогіка: навчальний посібник / В.І. Жигір, О.А. Чернєга; за ред. М.В. Вачевського. – К.: Кондор, 2012. – 336 с.
4. Ковчина І.М. Теорія та практика підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-правової діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / Ковчина Ірина Михайлівна; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2008. – 42 с. – Режим доступу 12.09.2017: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64
5. Ничкало Н.Г. Педагогічні дослідження в Польщі та Україні: особливості, результати і перспективи / за ред. Т. Левовицького, І. Білш, І. Зязюна, Н. Ничкало. // Професійна освіта: педагогіка і психологія: пол.-укр, укр.-пол. [щорічник]. – К., 2005. – [Вип.] 7. – С. 203-205.
6. Поясок Т.Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів у вищих навчальних закладах: дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Тамара Борисівна Поясок. – К., 2009. – 559 с.
7. Служба тематических толковых словарей. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://glossary.ru>

8. Соколова І.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями: монографія / Ірина Володимирівна Соколова; за ред. С.О. Сисоєвої. – Маріуполь; Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕС, 2008. – 400 с.
9. Степаненко Л.М. Особливості підготовки студентів у контексті європейських інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / Л.М. Степаненко // Наукові записки : [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова ; укл. Л.Л. Макаренко. – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – Випуск СХХІ (121). – С. 231-235. – Режим доступу 09.09.2017: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/11806>.
10. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія [Електронний ресурс] / Людмила Петрівна Сущенко. – Запоріжжя: Запорізький держ. ун-т, 2003. – 442 с. – Режим доступу 27.08.2017 о 12.00: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

Klipa Yu.

DISTANCE EDUCATION AS A FORM OF PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE ECONOMISTS

The significance of usage of information and communicative technologies in education is theoretically proved in this article. A substantial assurance of distance education in preparation of future economists to their professional activity is revealed.

Based on source of scientific literature an author proves an importance of distance education in professional preparation of future education.

Scientific works of outstanding local academic scholars, who studied the problem of preparation of future professionals, are deeply analyzed.

The author emphasizes that professional preparation is not only realization of educational tasks of educational subjects, but also personal qualities of Higher Educational Institution teacher, which influence on professional qualities of future specialist.

The features of application of distance education system in the professional preparation of students of economic qualification are highlighted.

The history of distance education development is considered from philosophical, social and economic, technological aspects.

In this article the author insists that for defining strategy of distance education development in Ukraine, social and economic, historical, technological features of system of higher education in Ukraine should be pointed out. The author confirms that full copy of an international experience in distance education will not give positive results in Ukraine.

Key points of distance professional education for the present time are defined.

The author claims that Ukrainian legal basis is not well-developed and the greater part of contemporary distance courses don't meet requirements of pedagogical demands.

The author proves that distance education creates information and educational space, where all electronic sources of information, such as virtual libraries, data bases, consulting services, educational guidance, cyber studying rooms, should be included. The problem of creating distance courses and methods of their application in professional preparation of students of economic profession is existed.

Key words: *professional preparation, distance education, distance courses, professional education, future economist, professional competency, professional activity, information and communicative technologies in education.*

Стаття надійшла до редакції 30.10.2017 р.